

[Steen Folke]

så, hr. Ivar Nørgaard har i tankerne? Jeg synes, det er et vigtigt problem, om end det kun er en detalje i den store sammenhæng.

(Kort bemærkning).

Ivar Nørgaard (S):

Jeg tror lige så lidt som hr. Niels Helveg Petersen på nytten af skriftlige mandater, men jeg tror, at der må findes muligheder for, at markedsudvalget i højere grad, end det har været tilfældet i denne sag, kan være sikker på, hvilket mandat der er afgivet, og på, at ministeren overholder det.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslaget

forkastedes, idet 68 stemte for, 78 imod.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) Forespørgsel nr. F 18:

Forespørgsel til undervisningsministeren:

»Hvilke konsekvenser har det fået for folkeskolen, at regeringen har foretaget store besparelser på bloktilskuddene?«

Af Marianne Bentsen-Pedersen m.fl.

(Forespørgslen anmeldt 1/3 83. Fremme af forespørgslen vedtaget 4/3 83).

Begrundelse

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Begrundelsen for denne forespørgsel er et utal af henvendelser fra SFere, som sidder rundt omkring i kommunalbestyrelserne, og som er blevet præsenteret for budgetter og nedskæringer på det sidste.

Henvendelserne beskriver nedskæringer på specialundervisning, på lejrskoler, på materialekonti, og de beskriver sammenlægninger af klasser, samtidig med at man nedsætter timetallet. Men det, der er mest alarmerende ved besparelserne, er måske, at de bliver foretaget på allerede barberede budgetter, og besparelserne er i de fleste tilfælde meget større end de ca. 2 pct., som børnetallet falder om året. Det betyder selvsagt, at børnene får en meget dårligere skolegang, og især de svageste børn kommer til at undgælde for det. Deletimer forsvinder, hvilket betyder

mindre tid til den enkelte elev. Specialundervisningen reduceres som nævnt, og det vil sige, at indlærings- og indskolingssituationen får meget ringere vilkår.

Dette sker, samtidig med at der er et stigende behov for, at lærerne tager sig af den enkelte elev, fordi mange børn mærker krisen dobbelt. Når arbejdsløsheden rammer forældrene, rammer den hele familien. Når usikkerheden præger det hjemlige miljø, præger det også eleven i skolen. De socialpædagogiske opgaver bliver derfor meget mere omfattende for læreren, og der bliver behov for endnu mere hensyn i den daglige undervisning.

For lærerne som sådan betyder det fyringer. Nogle steder kan man klare sig med det, man kalder naturlig afgang, men det betyder jo, at der er mange unge lærere eller mange nyuddannede, som skulle have afløst den ældre kollega, men som nu bliver arbejdsløse. Andre steder kan man »nøjes med« at fire timelærere, faste vikarer, årsvikarer og løse vikarer. Man kan selvfølgelig diskutere, om årsvikarer er nogle, man fyrer, men i alle tilfælde er der tale om, at der er nogle, der bliver arbejdsløse.

Andre steder er man kommet så langt i bund med besparelserne, at man skal fyre tjenestemænd. Det betyder selvfølgelig, at der skal udbetales ventepenge, og at besparelserne først viser sig ad åre. Måske kommer de kun til at virke et par år, fordi man igen skal ansætte, når børnetallet igen stiger.

Man kunne selvfølgelig påstå, at det er kommunernes anliggende, om de vil spare på folkeskolen, og i givet fald, hvor meget de vil spare på folkeskolen. Men spørgsmålet er, hvilke muligheder regeringen har givet kommunerne. Man har givet dem et sparecirkulære, og man har nedsat bloktilskuddene. Man har nedsat bloktilskuddene så meget, at det er nødvendigt for kommunerne at spare meget mere, end sparecirkulæret foreskriver.

Formanden:

Jeg glemte før at gøre opmærksom på, at eventuelle afstemninger om dagsordener først vil finde sted fredag den 25. marts og ikke som tidligere meddelt i morgen, torsdag.

Besvarelse

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

[Undervisningsministeren]

Undervisningsministeriet har ikke nogen oplysninger om planlægningen af det kommende skoleår, altså skoleåret 1983-84, som for tiden er ved at blive tilendebragt i kommunerne, og ligeledes har kommunerne ikke tilendebragt den første fase i budgetlægningen for 1984. Undervisningsministeriet udsendte i december måned 1982 et tredje henstillingscirkulære, som opfordrede kommunerne til at holde standarden i folkeskolen på 1981-82-niveau. Sagt meget enkelt skulle standarden ligge på det niveau, der var sidste forår.

Den næsten endelige ressourceopgørelse vedrørende indeværende skoleår udviser en stigning i lærerindsatsen pr. elev med knap 2 pct., helt præcis 1,9 pct., i forhold til sidste år, altså skoleåret 1981-82. Denne standardstigning svarer til næsten 28.600 lærerløntimer eller over 1.000 fuldtidslærerstilling. På trods af denne standardstigning har der fra skoleåret 1981-82 til skoleåret 1982-83 været tale om en reduktion i det samlede løntimetal på ca. 16.000. Dette fald i timetal på 1 pct. er dog blevet overgået af et fald i elevtallet på 2,9 pct., og derved opstår der altså en standardstigning på 1,9 pct. Der er altså ganske vist blevet færre lærere, men der er blevet endnu færre elever, og derfor er der tale om en standardstigning.

Det vil først være muligt ved udgangen af 1983 at få godtgjort, hvorvidt sparebeholdningerne i 1983 på folkeskoleområdet i skoleåret 1983-84 resulterer i en standard, som er lavere end standarden i 1982-83, og hvordan den bliver i forhold til standarden i 1981-82. Alt så med andre ord, vi ved endnu ikke, hvor mange kommuner der går længere ned end standarden sidste forår, og hvor mange kommuner der ikke går så langt ned som standarden sidste forår. Vi ved det ikke, ingen jordisk magt ville kunne fortælle det, men vi håber, at vi inden så længe vil kunne danne os et billede af det.

I nogle kommuner vil man utvivlsomt bruge situationen som undskyldning til at indhente de foregående års standardstigning, altså tage noget af den tilbage igen, mens andre kommuner måske, ligesom det har været almindeligt op gennem tiden, ikke strammer helt så meget, som vi opfordrer til, dvs. ikke går helt tilbage til niveauet i foråret 1982. Vi ved det ikke. Jeg beklager, at jeg ikke kan sige mere til forespørgerne.

Men jeg vil godt til slut gøre opmærksom på, at mange af de problemer, som fru Marianne Bentsen-Pedersen her nævnte, er regeringen særdeles opmærksom på. Vi har gjort meget, også under overenskomstforhandlingerne, for at sikre, at den tilpasning til lavere børnetal, der må finde sted, sker så lempeligt som muligt, og at den bl.a. kan finde sted ved, at man udnytter mulighederne for kombinationsbeskæftigelse og alle de andre ting, der har været talt om.

Hvad angår specielt de skolenedlæggelser, som vi ser overalt i landet for tiden, foregår der jo en debat. Jeg vil gerne understrege, at jeg i det henstillingscirkulære, som jeg omtalte, har lagt vægt på at anvise kommunerne alternativer til nedlæggelserne, og på det punkt kan vi måske komme endnu længere, end jeg kom i det cirkulære, der blev udsendt.

Forhandling

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Det var jo ikke så mange oplysninger, vi fik, men jeg forstår, at det er, fordi man ikke har fået ret meget at vide af kommunerne. Vores folk har bare været lidt forud for de ting, der er registreret centralt.

Når man siger, at man skal tilbage til 1981-82-niveau, må det jo betyde, at kronebeløbene rundt omkring i kommunerne skal stige, for inflationen ligger vel på en 8-9 pct., mens børnetallet falder ca. 2 pct. Jeg vil godt læse et af de breve op, som jeg har fået, fordi det viser noget om, hvad det er, der sker for øjeblikket. Der står, at lærerskematimforbruget i den pågældende kommune er 2.636 timer. Man forventer, at faldet i timetalsforbruget bliver på ca. 63 timer på grund af det faldende børnetal. Men ud over den nedgang, der sker på grund af børnetallet, skærer man 93 timer væk. Man skærer altså 3,5 pct. af det samlede timetal væk ud over den nedskæring, der er begrundet i det faldende børnetal.

Jeg synes, det virker meget grotesk, at man i en periode, hvor der ikke er brug for alle i produktionen, ikke prøver på at fordele og se på, hvilke fordele sådan en situation kunne indebære. Hvorfor skulle man ikke udnytte tiden til noget fornuftigt? Kan man finde noget mere fornuftigt end at give vore børn den bedst tænkelige uddannelse? Kan det

[Marianne Bentsen-Pedersen]

virkelig være så bekesteligt, at folk i stedet for at gå med hænderne i lommen underviser den kommende generation?

Det er jo sådan, at det naturligvis bliver de unge lærere, der skal fyres, når besparelserne kommer igennem, og de har en løn på ca. 120.000 kr. om året, og når de bliver fyret, vil de være berettiget til en understøttelse på omkring 90.000 kr. om året, så besparelsen ligger altså på omkring 30.000 kr. Hvis man så indregner skat og moms og mange andre ting, som staten går glip af i denne forbindelse, kommer man et godt stykke ned under 15.000 kr. i besparelse pr. fyret lærer. Så vil jeg spørge, om det er den udgift, der får regeringen til at spærre øjnene op i skræk for statens fallit.

Det er da rigtigt, at der på de kommunale budgetter vil vise sig langt større besparelser, men man skal huske, at staten får en stor udgift i takt med, at fyringerne sker i kommunerne. Det er klart, at det kan skabe tvivl om, hvorvidt bloktilskuddene er den bedste måde at støtte kommuner på. Hvis man i stedet for havde refusionsordninger, var det da muligt, at kommunerne kunne se en fordel i at beholde nogle lærere.

Men det er klart, at man ikke bare skal holde på folk for at holde på dem. De skal selvfølgelig have noget at lave, og de skal ikke løbe i vejen for hinanden. Derfor kan man stille det spørgsmål, om der overhovedet er behov for flere lærere, altså om man kan bruge flere lærere i folkeskolen, og det mener jeg der er gode muligheder for.

Jeg mener, der er god grund til at lave en meget bedre indskoling, end vi gør for øjeblikket, og når eleverne lidt længere henne i skoleforløbet ofte er skoletrætte, kunne det godt hænge sammen med – og det ved jeg det gør i en del tilfælde – at skolestarten er for dårlig; man kommer simpelt hen skævt ind i systemet. Det vil sige, at der kunne være god grund til at lave meget små hold i skolestarten, eller at der gik flere lærere på et større hold, for så har man muligheden for at samle de elever op, der kommer skævt ind i systemet. Det vil også give mulighed for mange flere praktiske aktiviteter, og vi har jo længe talt om, at folkeskolen mangler praktiske aktiviteter, at den er alt for teoretisk.

I den forbindelse vil jeg pege på, at sparekøret åbner for nogle meget positive ting. Jeg synes, undervisningsministerens idé,

at man skal arbejde alders- og fagintegreret, er glimrende, og den kan vi godt støtte, men jeg kan ikke se, hvordan der skal komme besparelser ud af det, for hvis man skal gøre det, skal det være på pædagogiske begrundelser og ikke på besparelser, og det vil sige, at der skal flere lærere og flere ressourcer til.

Der er også andre passager, vi vil være enige i, f.eks. når der står, at man skal tilrettelægge undervisningen på en sådan måde, at der bliver mindst muligt behov for specialundervisning. Det er vi meget enige i, men det lader sig ikke gøre, samtidig med at der skal spares, for det kræver udvidelse på materialekontoen, på ekskursionskontoen, og det kræver, at lærerne får timer til samarbejde og til selv at producere materiale, som henvender sig konkret til de enkelte elever. Desuden må der arbejdes på små hold, hvis man skal undgå den megen specialundervisning.

Men man kunne jo også vælge andre muligheder og f.eks. give eleverne flere timer. Vi ved, at det er gået hårdt ud over timetallet specielt i dansk og matematik, og vi ved, at man i dag har færre timer på de ni års skolegang, vi har, end man før havde på syv år. At vi har så mange fag, kunne også begrunde, at man skulle have et større timetal, så vi kommer bort fra de meget små fag, vi har ind imellem.

Der er også meget behov for, at lærerne får større mulighed for efteruddannelse. Det, at man vil fyre lærere, betyder jo, at der om en årrække vil være mange lærerværelser, hvor der praktisk talt ikke findes en lærer under 35 år, altså at gennemsnitsalderen stiger voldsomt. Det betyder selvfølgelig ikke, at jeg mener, at ældre lærere er dårlige lærere, men at det nok er bedst, at der er en vis aldersspredning. Det betyder i hvert fald, at man kommer på stor afstand af sin uddannelse, og at man ikke får de nye strømninger, som normalt ville komme med nye ansættelser. Derfor synes jeg, det er meget vigtigt, at lærerne kan holde deres uddannelse à jour og få nye impulser gennem kurser.

Kurserne kunne også være en meget god baggrund for at sætte nogle grupper lærere i stand til at lave forskellige forsøg, og dér mener jeg der er masser af muligheder, som egentlig burde undersøges nærmere. Man kunne f.eks. lave forsøg med heldagsskoler, hvis forældre og fritidspædagoger og lærere kunne blive enige om det, og man kunne la-

[Marianne Bentsen-Pedersen]

ve forsøg med en anden opdeling af skolen. Der er vel ikke nogen, der siger, at eleverne absolut skal være opdelt efter alder, eller at dagen skal være opdelt i 45 minutters perioder. Man kunne måske, hvis man satsede nogle flere ressourcer, opnå, at der igen kom en gejst i folkeskolen, for der var faktisk før mange ivrige og opfindsomme lærere i folkeskolen, men jeg synes, tendensen er ved at være sådan på lærerværelserne, at man efterhånden opfatter opgaven som så sur på grund af de manglende muligheder, at man simpelt hen anlægger den betragtning, at systemet får, hvad systemet betaler for, og intet mere.

Som jeg sagde indledningsvis, mener jeg, at disse ting kan lade sig gøre med meget få ekstra kroner, så jeg mener, det er en misforståelse, at den økonomiske krise også skal betyde en krise inden for det udviklingsmæssige eller inden for det åndelige.

Lissa Mathiasen (S):

Jeg vil starte med at sige, at vi har megen sympati for SFs forespørgsel. Men tidspunktet for den er ikke særlig velvalgt. Det er simpelt hen for tidligt. Det kunne vi jo også tydeligt høre af ministerens svar, der jo nærmest på Storm P.-vis kan betegnes som et forsøg på at spå om vejret. Jeg skal selvfølgelig heller ikke udelukke, at der måske kan ligge andre motiver bag ministerens meget sparsomme svar.

Men når vi giver udtryk for, at vi finder tidspunktet dårligt, er det, fordi vi mener, det er tidligt, vi kender ikke konsekvenserne af disse nedskæringer fuldt ud, men et billede af dem er der alligevel ved at tegne sig. Både undervisningsministeren og indenrigsministeren har som argument for nedskæringerne brugt det faldende børnetal. Udviklingen i børnetallet gennem de senere år fik også den forrige, socialdemokratiske regering til at henstille til kommunerne at være opmærksomme på lærerskematimeforbruget. Fristende kunne det have været at lade forbruget stige. Selvfølgelig kunne det have været positivt med flere midler til folkeskolen, men den økonomiske situation siger os noget andet.

Men vi må helt klart sige, at kommunerne allerede dengang tog vores henstilling meget seriøst; de foretog disse justeringer. På den baggrund virker det dobbelt katastrofalt med disse kraftige nedskæringer i bloktilskudde-

ne, når justeringerne altså allerede har fundet sted. Det, regeringen her har gjort, er at tage forskud på en situation, der ligger år fremme i tiden. Man har i realiteten forlangt, at folkeskolen allerede nu skal tilpasse sig et elevtal, der vil være gældende om måske 4 eller 5 år. Det finder vi ikke der er megen fornuft i. Det er derimod ødelæggende for folkeskolen.

En af de ting, man allerede nu kan konstatere efter regeringens nedskæring på folkeskolen, er, at udgifterne er blevet flyttet fra én konto til en anden. Det har været nødvendigt i en række kommuner landet over at skære ned på områder som rengøring, vedligeholdelse, nyanskaffelser, inventar og ikke mindst på undervisningsmidlerne, og uanset hvordan regeringen end vender og drejer det, bliver resultatet af dette en større arbejdsløshed.

Også det pædagogiske niveau i skolen har fået en kraftig nedtur. Der er sket en beskæring på lejrskoleophold, gårdvagsordninger og skemalægning, så der bliver færre skematimer. Godt nok må vi erkende, at det er inden for folkeskolelovens rammer at give færre timer til færre elever. Men derfra og så til at gå så vidt, som tilfældet er her, finder vi ikke acceptabelt, ligesom vi også meget kraftigt må advare imod og tage afstand fra den udvikling, der sker inden for de kreative fag. Der sker voldsomme indskrænkninger i de kreative fag for øjeblikket. Det bliver i det hele taget en skole, der bliver mere og mere teoretisk i sit indhold, og som får mindre og mindre med virkelighedens verden at gøre.

Specialundervisningen kommer det også til at gå hårdt ud over. Det finder vi meget betænkeligt. Noget andet er, at det måske kunne være rimeligt at tage op til overvejelse, om vi bruger ressourcerne på dette område på den rigtige måde. Adskillige kommuner kan jo fortælle, at omkring 45 pct. af børnene på et eller andet tidspunkt er inde i en specialundervisning. Normalitetsbegrebet snævres kraftigt ind. Blikket bliver flyttet fra et krav om en skole, der passer til børnene, over til en frasortering af de børn, der ikke passer til skolen.

Jeg vil slutte med at konstatere, at undervisningsministerens ønske om, at folkeskolen skal ned på et niveau svarende til 1981-82, er opfyldt, for med de oplysninger, vi har fra kommunerne, kan vi allerede konstatere, at

[Lissa Mathiasen]

kommunerne for længst er nået ned på det niveau. Med disse nye nedskæringer bliver resultatet en folkeskole, der ligger langt, langt under 1981-82-niveaue. Det er en farlig vej, regeringen her betræder. Vi må i hvert fald fra socialdemokratiets side kraftigt advare.

Karen Højte Jensen (KF):

Det spørgsmål, som SF rejser, er det jo faktisk umuligt at besvare på indeværende tidspunkt, og det ved SF vel egentlig også godt.

Da skoleåret som bekendt går på tværs af budgetåret, er det min opfattelse, at mange kommuner på indeværende tidspunkt slet ikke har afsluttet deres overvejelser om reduktion af skolebudgetterne for det kommende skoleår. Folkeskolens budget er en af de store udgiftsposter på det offentlige budget. Elevtallet i folkeskolen har i en årrække været faldende og falder i perioden 1982-85 med næsten 7 pct. Dette forhold bør naturligvis få konsekvenser for driftsbudgetterne.

Men driftsudgifternes niveau budgetteres i samme periode stort set uændret, idet der på disse budgetter kun budgetteres med et fald på ½ pct.

Den standardglidning, der i en årrække har fundet sted, må nødvendigvis vendes. Undervisningsministeren har fulgt den tidligere undervisningsminister Dorte Bennedsens bestræbelser op gennem cirkulærer til kommunerne for at få en tilpasning af udgifterne til det faldende børnetal igennem i kommunerne. Når man lyttede til fru Lissa Mathiasen, skulle man tro, at fru Lissa Mathiasen ikke kendte dette cirkulære, for netop specialundervisningen påpegede den tidligere undervisningsminister at man måtte se særdeles specifikt på i kommunerne.

Det er afgørende, at der sker en omstilling, og hvorledes dette vil få sammenhæng med de reducerede bloktilskud, er jo alene et kommunalt anliggende.

På baggrund af de stigninger, der gennem flere år er sket i løntimeforbruget, er det muligt at spare. Eksempelvis var løntimeforbruget pr. elev i 1978-79 på 2,03 og i 1981-82 på 2,24. I samme periode har forbruget alene til normalundervisning ligget 10 pct. over ministeriets vejledende norm på 1,38.

Hertil kommer, at der også på specialundervisningsområdet har været en betydelig stigning, og ikke mindst af pædagogiske grunde må dette område følges særdeles nøje. Mange kompetente personer har råbt vagt i gevær, fordi de finder, at alt for mange børn henvises til specialundervisning.

Jeg skal i denne forbindelse pege på, at en specialundervisningslærer, der har få elever, får mere i løn end den lærer, der har en hel klasse. På mig virker det faktisk ulogisk.

Jeg kunne endvidere pege på, at kommuner, der har udelt undervisning, bruger ekstra økonomiske ressourcer på dette. Den udelte undervisning er efter min opfattelse en pædagogisk dårlig idé og altså også en dyrere idé.

Ikke mindst i de store byer er der problemer med at tilpasse skolestrukturen til det faldende børnetal, og mange steder er der aktuelle overvejelser om at nedlægge skoler. Jeg mener, der er behov for at overveje at lette adgangen til at nedlægge skoler i de store, koncentrerede bysamfund.

Anderledes er det nok på landet i tyndt befolkede områder. Her er skolen ofte en kulturelt vigtig faktor, så dér må der nok findes andre, men økonomisk forsvarlige løsninger.

Øllgaard (V):

Forespørgslen er udløst af besparelser, og jeg vil derfor allerførst gøre et par principielle bemærkninger om disse besparelser. Disse besparelser er absolut nødvendige led i en økonomisk politik, som er nødvendiggjort af den situation, hvori nationen befinder sig.

Men heldigvis er disse besparelser og den samlede økonomiske politik, som regeringen fører, allerede i færd med at give gode resultater i form af stagnerende omkostningsudvikling og kraftigt faldende rente. Det synes jeg vi skal glæde os over, fordi også skolevæsenet vil få gavn af denne vendte udvikling. Det er heldigvis sådan, at der allerede nu kan budgetlægges ud fra andre udgiftsskøn end dem, man måtte anlægge indtil for ganske nylig.

Alt dette og meget mere i den forbindelse er det derfor væsentligt at tage i betragtning, når man er inde i en vurdering af besparelsernes effekt, altså denne gode side af sagen.

[Øllgaard]

Hvad angår de særlige virkninger for folkeskolen, er der endvidere at tilføje, at situationen heldigvis er den, at standarden i folkeskolen kan holdes. De besparelser, der skal gennemføres, er jo stort set »kun« begrundet i de faldende børnetal. Det er bestemt også vanskeligt nok i sig selv at gennemføre de besparelser. Vi føler alle, at den proces er besværlig, og at det vil være sådan, at de lokale forhold nogle steder er af en så særlig karakter, at denne ressourcebegrænsningsproces er særlig vanskelig dér.

Men alt i alt er disse begrænsninger mulige, og vi burde vel derfor egentlig glæde os over, at linjen som hovedregel er den, at standarden i folkeskolen kan søges holdt i det store og hele uændret. Den hovedregel kan venstre give tilslutning til, og derfor kan vi også give tilslutning til det svar på forespørgslen, som ministeren har givet her i dag.

Halvgaard (FP):

Det kan sikkert ikke forbygge nogen, at socialistisk folkeparti har rejst denne forespørgselsdebat. Det afspejler tydeligt partiets uansvarlighed med hensyn til at bidrage til anvendelsen af de midler, der er nødvendige til at bringe orden i Danmarks økonomi.

Besparelser på folkeskoleområdet anser jeg for en helt naturlig ting, dels på grund af det faldende børnetal, dels på grund af den kraftige vækst, der har vist sig inden for både specialundervisning og med hensyn til undervisningsmateriel, og desuden mener vi, at der i allerhøjeste grad skal holdes igen med hensyn til at øge skolebyggeriet.

Nu er det vel sådan, at kommunerne ikke har færdiggjort deres budgetter, men er blevet kraftigt opfordret til besparelser. Det skaber naturligvis vanskeligheder for den enkelte kommune, og jeg vil derfor spørge såvel undervisningsministeren som indenrigsministeren, om ikke man anser tiden for at være moden til at overveje gennemførelsen af et helt nyt finansieringsystem.

I de sidste 10–15 år har den offentlige sektors udgifter jo været stærkt stigende, en stigning, der har været væsentlig større end stigningen i Danmarks nationalindkomst. Kommunerne har også i løbet af 1970'erne fået en voksende samfundsøkonomisk betydning. En væsentlig årsag hertil er vel nok, at staten har væltet en lang række opgaver over på

kommunerne, som tidligere blev løst af staten, uden at statens udgifter dermed er holdt op med at stige.

Vi har tidligere foreslået en anden finansieringsform – og nu er det selvfølgelig alene spørgsmålet om folkeskolen, denne debat drejer sig om – og dér kan jeg henvise til lovforslag nr. L 161 og lovforslag nr. L 162, som er indleveret af fremskridtspartiet, og som jeg regner med kommer til behandling her i salen i løbet af foråret.

De to forslag, hvoraf det ene er et forslag til skolestyrelseslov og det andet et forslag til lov om styrelse af kommunernes fritidsundervisning, angår i hvert fald to områder, som koster mange penge. Da regeringen jo har ansvaret for Danmarks økonomi, burde det også være sådan, at regeringen, når man lagde budgetter, havde en fuldkommen oversigt over de beløb, som man kunne anvende til folkeskolen.

Vi har i vores forslag stærkt pointeret nødvendigheden af, at de enkelte skoler i stedet for, som det nu er, hvor man har en masse mellemlid, kommuner og amtskommuner osv., der administrerer bl.a. også tilskuddene til skolevæsenet, fik tilskuddene direkte fra staten, afhængigt af hvor store skolerne var, altså hvor mange elever der var, og andre kriterier. På den måde kunne man få en ensartet og mere retfærdig behandling af folkeskoleelever, uanset om de havde hjemsted i en jysk landkommune eller i en københavnsk omegnskommune. Jeg mener, at Danmark ikke er større, end at skolerne uden besvær kunne administreres direkte fra statens side.

Jeg vil gerne henlede såvel undervisningsministerens som indenrigsministerens opmærksomhed på disse to forslag, som kommer til behandling, og håber, at man virkelig vil studere dem.

Bente Juncker (CD):

Når talen har været om folkeskolen, har CD fra starten haft den principielle holdning, at det var et område, der gerne måtte koste nogle penge. Denne holdning har vi ikke ændret, men ændres den situation, der bestemmer, hvor mange penge det offentlige har at dele ud af, må der selvfølgelig finde en tilpasning og besparelse sted, uanset at det medfører, at forbedringerne i hvert fald må vente en tid.

[Bente Juncker]

I en artikel i Folkeskolen nr. 8 1983 side 336 påstod en skoleinspektør, at undervisningsministeren så det som sin fornemste opgave at forringe. Det er en ualmindelig grov påstand. Samme skoleinspektør påstod, at når cirkulæret fra december 1982 havde påkaldt sig hans opmærksomhed overhovedet, var det, fordi det ville noget andet end alle andre cirkulærer indtil dags dato, nemlig skære ned. En ny grov påstand, der sigter på at lægge den nuværende regering for had i forhold til den tidligere.

Også under den foregående regering blev der udsendt cirkulærer, der havde til formål at begrænse udgifterne til folkeskolen, f.eks. både i 1980 og 1981. Faldende børnetal og økonomiske vanskeligheder er håndgribeligheder, der kan ikke ses bort fra, hvad enten den regering, der sidder, er af den ene eller den anden slags. Denne regering og denne undervisningsminister ser det selvfølgelig ikke som sin opgave at forringe, men de er af bitter nød tvunget til at vende hver femøre og finde sig i de urimelige anklager, der illustreres af ovennævnte.

Det fald, der markerer sig i børnetallet, kan ikke bortforklares. Det er af en størrelsesorden, som må medføre konsekvenser. I landsgennemsnit er der tale om et fald fra 1982 til 1990 på ca. 17 pct., i hovedstadsregionen alene 23 pct. Der må altså finde tilpasning sted, selv om det er svært og presset fra både brugere og ansatte er stort.

Afskedigelser vil ikke kunne undgås, men omfanget vil kunne begrænses gennem nedlæggelse af stillinger ved naturlig afgang, ved kombinationsbeskæftigelse, afspadsering af overarbejdstimer osv.

Ja men er det så så unaturligt? Når kundetallet svigter, kan man umuligt beskæftige det samme antal sælgere. Det er indlysende, men det er selvfølgelig sørgeligt for dem, der rammes, ingen tvivl om det.

Endnu alvorligere bliver det, når det må erkendes, at justering og tilpasning ikke er nok, og at man også må se på effektivisering og reduktion, effektivisering ved bedre udnyttelse af de forhåndenværende ressourcer og som sagt reduktion. Men reduktion til hvad? Til standarden i skoleåret 1981-82, værre er det altså ikke, og her må jeg sige, at uanset hvor meget der råbes op og protesteres, vil vi stadig i international sammenhæng

have en folkeskole, der hører til verdens bedste.

Udgifterne til folkeskolen hører til de virkelige tunge, og skal man spare, kan man ikke undlade det område, der sluger så stor en udgiftsandel. Ser man så igen inden for folkeskoleområdet på, hvor de store udgiftsposter ligger, kommer man ikke uden om lærerlønnings, og går man et trin videre i kæden, må man spørge: på hvilke områder er læreren dyrest? Det er han de steder, hvor lærerskemaforbruget pr. elev er højest. Jeg nævner de før, at den reduktion, der er tale om, er af den størrelsesorden, der svarer til standarden i skoleåret 1981-82, og på landsplan betyder det et gennemsnitligt lærerskematimeforbrug pr. elev på 1,52. Det vil sige godt 10 pct. over den vejledende gennemsnitsnorm på 1,32.

CD finder ikke, det er foruroligende, og for folkeskoleområdet som helhed er vi overbevist om, at der ligger mange realistiske besparelsesmuligheder, hvis man ude i den enkelte kommune og på den enkelte skole prøver at løse opgaven med en smule positivitet over for det at skulle prioritere på en sådan måde, at tingene gøres bedst muligt for eleverne, selv om der ikke er ubegrænsede midler til rådighed.

I begrundelsen for forespørgslen har SF bl.a. næret bekymring for lejrskolekontoen. Her skal jeg blot henvise til, at de nedskæringer, der har fundet sted her, allerede er sket før den nuværende regerings nedskæring af de kommunale bloktilskud.

Ved undersøgelsen af et par ikke atypiske kommuner, dvs. hverken særlig rige eller særlig fattige, viser det sig, at der i skoleåret 1982-83 ikke har været nedskæringer på specialundervisningen regnet i udgifter pr. hoved, ingen nedskæringer på undervisningsmiddelkontoen pr. elev. Lærerskematimeforbruget pr. elev har ligget over eller på landsgennemsnittet på 1,52, og den gennemsnitlige klassekvotient har ligget under 20.

CD er således af den opfattelse, at bekymringen for væsentlige forringelser i skolen fra visse sider er overdrevet, og vi mener, at de nedskæringer, der vil blive tale om, er til at leve med, især da meningen med det hele er igen at skabe grobund for forbedringer.

Ole Vig Jensen (RV):

[Ole Vig Jensen]

Jeg forstår på forespørgerne, at deres ønske ikke er her at få en generel debat om folkeskolen og folkeskolens vilkår, men alene at få belyst, hvilke konsekvenser det får for folkeskolen, at regeringen har foretaget besparelser – store besparelser, som forespørgerne siger – på bloktilskuddene.

Nu deler jeg den opfattelse, som er kommet til udtryk fra anden side, at det er for tidligt at vurdere, hvordan virkningerne vil være for folkeskolen efter de reduktioner på bloktilskuddene, som jo allerede er foretaget, og som kommer på tale.

Men der er ingen tvivl om – og det skal heller ikke skjules – at folkeskolen selvfølgelig også mærker den stramning af den kommunale udgiftspolitik, som har fundet sted igennem de sidste år. Jeg tror, vi ville gøre folkeskolen, dens elever og medarbejdere en dårlig tjeneste, hvis vi ikke accepterede, at folkeskolen for sit vedkommende, hvor det er rimeligt og forsvarligt, må medvirke til at skabe en bedre balance i den offentlige økonomi.

Men jeg har umiddelbart den opfattelse, at de besparelser, der er foretaget især gennem reduktioner af bloktilskuddene, ikke specielt har ramt folkeskolen, ja, jeg må måske føje til: endda på det nærmeste har fritaget folkeskolen for besparelser, som ellers har ramt andre dele af den kommunale udgifts sektor. Jeg vil i hvert fald gerne understrege, at vi i de forhandlinger, som det radikale venstre har deltaget i, netop har ønsket, så langt det kunne forsvares, at fritage folkeskolen for disse særlige besparelser, der ellers har været lagt op til. Vi tillægger det stor betydning, at vi har en velfungerende folkeskole, og det betyder særlig meget, fordi folkeskolen er det sted, hvor barnet første gang møder uddannelsessystemet; en positiv indgang her spiller selvfølgelig en central rolle.

På ét felt vil jeg gerne hæfte mig ved en mulig konsekvens af en stram kommunal udgiftspolitik. Det er i forholdet til de små og mindre skoler og ikke mindst dem, der ligger i de mindre bysamfund. Der er ingen tvivl om, at det kan være vanskeligt for en kommune, når den under de eksisterende stramme økonomiske vilkår skal tilrettelægge også sin politik på folkeskoleområdet, at sikre opretholdelsen af de små skoler. Det er selvfølgelig i længden ikke til at leve med, at de små skoler skulle være så meget mere om-

kostningskrævende end de andre skoler i en kommune. Men der har altid her i tinget været en bred tilslutning til, at vi skulle søge at sikre de små skolers eksistens.

Jeg tror, at vi kunne bidrage til det ved at lempe nogle af de bestemmelser og regler, der gælder for undervisningen på de små skoler. Nu er det under alle omstændigheder svært at gøre op, tror jeg, i penge, i kroner og øre, hvad omkostningerne er ved at drive en lille skole og ved at drive en stor skole, og derfor skal man også være varsom med at gøre det, som jeg nu ellers ville forsøge, nemlig at sige, at i den udstrækning, man nedlægger en mindre skole og påfører sig selv øgede omkostninger til i hvert fald transport og måske også særlige omkostninger til de elever, som har vanskeligt ved at trives på den store skole, er der i hvert fald ingenting sparet. Vi er jo i øvrigt mange, der mener, at det, at man kan opretholde den mindre skole især i de mindre bysamfund, betyder meget også for andre end blot de elever, der skal søge den pågældende skole.

Jeg tror altså, at de små skoler under den herskende stramme kommunale udgiftspolitik kan være specielt truede, og jeg synes, vi herfra skulle gøre, hvad vi kan for at sikre bevarelsen af flest muligt af disse skoler.

Jeg vil derfor gerne foreslå, at vi tager stilling til spørgsmålet i form af en dagsorden, men jeg skal forinden sige, at der uanset de sidste års nødvendige stramme udgiftspolitik har været en almindelig tendens til at indskrænke antallet af selvstændige små skoler. Der er vel inden for de sidste år tale om mere end en halvering af den type skoler. Men man skal være opmærksom på, at der i den samme periode er sket en ganske mærkbar stigning i de private skolers antal og især af skolestørrelser, der svarer til dem, der nedlægges.

Nu er det jo en god tradition, vi har i Danmark, at man har mulighed for at oprette private skoler, og den vil vi længst muligt være med til at værne om, men hvis oprettelsen af private skoler i særlig grad skulle være et resultat af, at man nedlægger de små offentlige skoler, ja, så må det give stof til eftertanke, for det kan ingen i realiteten være tjent med. Derfor vil jeg opfordre undervisningsministeren og måske oven i købet også indenrigsministeren til at interessere sig for

[Ole Vig Jensen]

denne side af sagen og skal fremsætte følgende:

Forslag om motiveret dagsorden.

»Folketinget opfordrer regeringen til administrativt og om fornødent ved lovgivning at sikre de små skolars eksistens på et økonomisk og pædagogisk forsvarligt grundlag.

Tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.«

Anden næstformand (Mette Madsen):

Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Tinning (VS):

Man får sig til stadighed nogle små overraskelser herinde. Jeg troede faktisk, det radikale venstres hykleri havde nået noget, der kunne ligne et højdepunkt, men jeg kan forstå, det bare har været en midlertidig udjævning.

Når hr. Ole Vig Jensen siger, at vi nu må sikre de små skoler på et økonomisk og pædagogisk forsvarligt grundlag, er det svært at tro, at det præcis er det samme parti, hr. Ole Vig Jensens parti, det radikale venstre, som har været med til at gennemføre de nedskæringer i bloktilskuddene, de nedskæringer, som i almindelighed gør folkeskolen værre at leve i, men som i særdeleshed gør det svære at bevare de små skoler. Det ved hr. Ole Vig Jensen godt.

Jeg ved også godt, at det radikale venstre under forhandlingerne selvfølgelig har sagt: det ligger os meget stærkt på sinde, så vidt som det nu er muligt, at undgå, at de små skoler bliver ramt.

Men hvis man ser bort fra alle disse kønne ord, er de politiske realiteter og de virkelige forhold derude i de små samfund jo, at skolerne bliver ramt, uanset hvor lidt eller hvor meget hr. Ole Vig Jensen måtte ønske det. Det er topmålet af hykleri, simpelt hen – det foreløbige topmål, bør jeg vel så sige.

Derudover synes jeg, når vi har denne diskussion om folkeskolen, at noget af det mest uhyggelige er at høre den måde, man snakker om børnene på. Fru Bente Juncker levede et af højdepunkterne, da hun fortalte, at når der sker noget med kundeklientelet, skal vi jo heller ikke have så mange sælgere.

Det er rigtigt, at hvis man skal ud at sælge Yankeebars eller noget i den dér boldgade, kan man selvfølgelig sige: nu vel, når der er nogle færre kunder til den chokolade, skal vi nok ikke bruge så mange sælgere. Men undervisning, undervisning i folkeskolen, opdragelse, pædagogisk udvikling af børn er faktisk noget andet end at sælge chokolade. Det er ikke et spørgsmål om at have få eller mange sælgere eller få eller mange købere eller en mere eller mindre effektiv undervisning; det er et spørgsmål, om børnenes lyst og trang til at lære noget, til at leve, til at blive klogere, til at udfolde sig skal have nogle bedre muligheder, eller den skal have én på hatten. Det, der sker for tiden, er jo, at den får mange på hatten.

Når undervisningsministeren taler om – vi kender jo sangen – at der er faldende børnetal, landets økonomi er dårlig etc. etc., så overser undervisningsministeren endnu en gang, at der også sker noget andet, end at børnetallet falder. Der sker faktisk det, at de sociale problemer stiger massivt, at antallet af de familier, der er socialt presset, og især de børnefamilier, der er socialt presset, stiger særdeles voldsomt, ikke mindst fordi undervisningsministerens kollega socialministeren og i øvrigt også finansministeren, økonomiministeren, statsministeren og alle de andre gør, hvad de kan for at redde landets økonomi på en sådan måde, at det går ud over børnefamilierne. Derfor er det ikke nok bare at fortælle os, at børnetallet falder. Nej, folkeskolen bliver daglig belastet med flere og flere sociale problemer, og hvis vi overhovedet skal diskutere »op med den procent og ned med den anden procent«, så må vi have undervisningsministeren til at sige, hvad det betyder, for selvfølgelig kan man ikke bare regne standarder ud efter, hvor meget der skal aflæses i nogle kroner og øre, og hvor meget der kan aflæses i et vist antal børn.

Jeg faldt tilfældigt over et såkaldt liberalt manifest for folkeskolen, som det hedder, med overskriften: »Friheden er til for at blive brugt«, hvorfra jeg tillader mig et enkelt citat. Efter en lidt voldsom, kan man måske sige, kritik af de aktuelle forhold i folkeskolen står der:

»Man skal blot ikke tro, at lovændringer er en trylleformular; som pludselig skaber nye tilstande i skolen. Det er at give folkettinget al for megen ære og indflydelse. Livet i

[Tinning]

skolen skabes som alt andet nedefra og ikke ovenfra gennem sociale centrale tiltag.«

Det er smukt, det er rørende, og det er skrevet af en vis hr. Bertel Haarder, MF, juni 1982. (*Afbrydelse af undervisningsministeren* [Bertel Haarder]: Det er rigtigt!). Ja, vist er det rigtigt, det står her.

Til det er der bare at sige, at hvis man ønsker at skabe livet nedefra, er det enormt vigtigt at sørge for, at man ikke først ved hjælp af forskellige politiske og økonomiske tiltag centralt fra smadrer mulighederne for at lade tingene gro nedefra. Enhver med lidt forstand på havedyrkning eller landbrug ved udmærket godt, at man skal behandle jorden på en bestemt måde, før tingene begynder at gro, og man kan faktisk ødelægge jorden, så absolut intet kan gro i den.

Det, der sker, når man først skærer i bloktilskuddene og så stiller sig op og siger: gro deropad, er jo lige præcis, at der ikke er noget, der kan gro. Når man centralt fra vil lave den ene læseplan og den anden læseplan om og siger: find på noget i undervisningen, udfold jeres fantasi! er det jo igen sådan, at først vil man lægge centrale rammer, og så siger man, at nu må I selv om at finde på.

Hr. Ole Vig Jensen og andre har talt om, hvad det egentlig er, der helt konkret sker rundt om som konsekvens af disse nedskæringer af bloktilskuddene. Først vil jeg sige, at jeg synes, det er beklageligt og også lidt rystende, selv om det egentlig ikke er overraskende, når undervisningsministeren må sige: vi ved faktisk ikke rigtig, hvad der sker med folkeskolen efter disse nedskæringer på bloktilskuddene. Jeg synes, det er rystende, fordi vi ved, det er nogle ret massive nedskæringer, og vi ved, at regeringen har planer om at gøre dem langt mere massive. Derfor ville det være rart, hvis regeringen også havde en fornemmelse af, hvad det egentlig er, den går og laver, hvad konsekvenserne af dens politik er.

Men jeg har forsøgt med de få og begrænsede ressourcer, jeg har, at sætte mig lidt ind i konsekvenserne og kigge på, hvad der sker i Åbenrå kommune. Det fremgår af Jydske Tidende fra den 12. januar 1983 – altså for et par måneder siden – at da man skulle til den anden sparerunde i kommunen, sagde man selvfølgelig til alle de udvalg, man havde siddende: nu må I finde på at spare noget, og i

Åbenrå kommune skulle hvert udvalg spare, hvad der svarede til 3,7 pct. af det samlede driftsbudget, det var noget med 2,8 mill. kr. Undervisnings- og kulturudvalget måtte faktisk udvælge folkeskoleområdet, sådan at folkeskoleområdet skulle bære små 2 mill. kr. af de 2,8 mill. kr.

Det står i skærende modstrid til det, hr. Ole Vig Jensen fornemmer. Nu er det muligt, hr. Ole Vig Jensens fornemmelse har en bredere basis, sådan at hr. Ole Vig Jensen ved noget om, hvordan tingene er i en lang række af landets kommuner. Indtil videre må jeg bare konstatere, at hr. Ole Vig Jensens fornemmelser mildt sagt må siges at gå i en lidt anden retning end – ikke fornemmelserne, men de faktiske forhold i Åbenrå kommune. Det er faktisk folkeskolen, der står for skud. Det er faktisk folkeskoleområdet, der bærer en stor del af disse nedskæringer. Det er heller ikke spor pudseløjerligt, kunne man så tilføje, men muligvis for hr. Ole Vig Jensen, der stadig holder af at bilde sig ind, at de mange nedskæringer, det radikale venstre var med til omkring bloktilskuddene, stort set ikke har de helt afgørende konsekvenser, selv om de faktisk har nogle gennemgribende dybt sociale konsekvenser.

Til sidst skal jeg bare sige, at jeg er enig i de ting, som fru Marianne Bentsen-Pedersen fra SF fremførte, nemlig at det er undervisningsmiddelkontoen, lejrskolekontoen, materialekontoen og en række andre af den slags konti, man er nødt til at skære ned på, ligesom man selvfølgelig forsøger at skære ned på lønkontoen for så om ikke andet at få smidt nogle udgifter til arbejdsløshedsunderstøttelse ud af kommunen og over på staten, for det er jo en anden del af den offentlige kasse.

Konsekvenserne er, at vi får en folkeskole, som er mere bøglig, en folkeskole, som er mere ensrettende, en folkeskole, som er mere disciplinerende, en folkeskole, som gør det sværere for børnene at få tilfredsstillende lyst til at lære og til at blive klogere, som de møder op med i folkeskolen – mange af dem i hvert fald. Vi får en folkeskole, som er endnu mere sorterende, end den allerede er, selvfølgelig således, at det er dem, der i forvejen er socialt mest presset, som endnu en gang bliver presset ud i marginalerne eller helt ud af systemet. Og så kan de i øvrigt blive genstand for alle mulige diskussioner

[Tinning]

om restgruppeproblemet om nogle år, når de er blevet store nok. Det forekommer mig lidt pinagtigt, at det eneste, det radikale venstre har at sige til det, er, at nu må vi sikre de små skoler.

Jeg synes, det kunne være godt at høre noget mere om dette. Jeg er specielt spændt, som jeg næsten altid er, på at høre ordførertalen fra det kristelige folkeparti, fordi jeg ved, at er der noget, der ligger det kristelige folkeparti på sinde, er det børnenes vilkår. Det hører vi tit. Men hvis vi skal droppe den generelle diskussion, er det folkeskolen og specielt det nære samfund, det er de små skoler i de små samfund, som netop kristeligt folkeparti har så vanskeligt ved at få over deres hjerte at forringe vilkårene for. Men jeg har svært ved at se andet, end at nedskæringerne i bloktilskuddene, uanset om hr. Ole Vig Jensen kommer med en dagsorden, der siger, at vi administrativt skal lappe på tingen, især går ud over folkeskolerne i de små og nære samfund.

(Kort bemærkning).

Ole Vig Jensen (RV):

Det ville have været rart, hvis hr. Tinning i al sin ordrigdom kunne nævne bare ét eksempel på under de forhandlinger, der er foregået om en revision af bloktilskuddene, at det radikale venstre har anvist eller givet tilslutning til forslag, som betød nedskæringer i folkeskolen.

(Kort bemærkning).

Tinning (VS):

Ja, det går jo lidt frem og tilbage. Andre gange går hr. Ole Vig Jensen herop og bebrejder mig, at jeg ikke vil være med i disse forhandlinger. I dag skal jeg fortælle, hvad der er foregået.

Det, som er pointen i disse forhandlinger, er, at det radikale venstre siger: nu skærer vi; vi accepterer sammen med andre, at vi må gennemføre nogle beskæringer af bloktilskuddene. Så får det radikale venstre en liste over konsekvenserne. Til det siger det radikale venstre: det er ikke vores ansvar, det skriver vi ikke under på, vi står ikke inde for disse beregninger. Det radikale venstre nøjes med ganske automatisk at stemme for de tre

milliarder kroner, og så fralægger man sig alt andet ansvar.

Det, jeg så siger, er, hr. Ole Vig Jensen: kan man forestille sig, at man skærer bloktilskuddene ned med 3 mia kr., uden at det rammer folkeskoleområdet? Det kan man måske, hvis man er medlem af det radikale venstre.

Netop fordi jeg anede den teoretiske mulighed, henviste jeg til erfaringerne fra Åbenrå kommune, hvor man dog positivt kan se, at de ikke kan finde ud af det dér. I Åbenrå kommune er det ikke lykkedes at reagere på nedskæringerne af bloktilskuddene uden at skære på folkeskoleområdet. Selvfølgelig er det ikke det; det er heller ikke lykkedes i en lang række andre kommuner. Men så lad os forsøge, for at få en konstruktiv dialog ud af det, som det hedder: kan hr. Ole Vig Jensen nævne navnet på én eneste kommune i dette land, som ikke har måttet skære ned på folkeskolen som konsekvens af nedskæringerne af bloktilskuddene?

(Kort bemærkning).

Ole Vig Jensen (RV):

Jeg bad hr. Tinning om at nævne bare ét eksempel i spareplanen, hvor der har været tale om at foretage nedskæringer i folkeskolen. Bare ét eksempel og ikke al den snakken udenom.

(Kort bemærkning).

Tinning (VS):

Det bliver den sidste, for det er lige så håbløst, som det plejer: der er forskel på, hvad det radikale venstre tror der sker, og hvad der faktisk sker. Jeg har nævnt et eksempel på, ikke hvad det radikale venstre tror der sker, og derfor heller ikke på, om det radikale venstre har sagt: vi tror, der sker nedskæringer på folkeskoleområdet, eller vi tror ikke, der sker nedskæringer på folkeskoleområdet. For det er lige meget. Det, der er interessant, er ikke, hvad det radikale venstre tror. Det, der er interessant, er, hvad der sker.

Så har jeg nævnt ét eksempel på, at det sker, at man skærer ned på folkeskoleområdet, nemlig i Åbenrå kommune, hr. Ole Vig Jensen. Og så har jeg sagt: det kan godt være, at jeg bare er faldet over et eksempel,

[Tinning]

som er atypisk, så nævn mig en enkelt eller nogle flere kommuner, hvor det ikke sker.

Steffensen (KrF):

Jeg skal først takke hr. Tinning for hans venlige bemærkning om, at han er sikker på, at det også har kristeligt folkepartis bevågenhed, at man vil være med til at hjælpe børnene, forældrene og de små skoler osv. Det har han ganske ret i, og derfor vil jeg også støtte det af hr. Ole Vig Jensen fremsatte dagsordensforslag.

Men det er jo let nok som hr. Tinning at udgyde sig om, at der ikke må ske nogen form for besparelse eller reduktion nogen steder, når det drejer sig om skolens forhold. Det er let nok, når det er således, at man ikke har og heller ikke har udsigt til at få noget særlig parlamentarisk ansvar for de ting, der nu engang skal hænge sammen i dette land. Jeg tænker på økonomien. Det kan ikke nytte noget, at man ser bort fra, at det er en forudsætning for at opretholde både vort samfund og vort skolesystem, også på folkeskoleområdet, at vi sørger for, at der er balance i økonomien. Det hænger nu engang sammen, og det er der nogle partier der tager medansvar for, ellers kunne dette samfund ikke fungere. Når man står uden for dette ansvar, kan man lettere komme med de ønsker og de påstande, som hr. Tinning gjorde.

Naturligvis er der ingen, der synes, det er en god idé, hvis det var således, at man kunne undgå at skulle begrænse visse områder inden for skolevæsenet. Hvis det var således, at der var uanede ressourcer, var der nok heller ikke ret mange, der ville beskæftige sig med at begrænse disse ressourcer, men i en overgangsperiode er det nu engang nødvendigt at se på alle de mange aktiviteter, vi har, også inden for undervisningssektoren.

I en sådan situation er det vigtigt, at besparelserne gennemføres med mindst mulig forringelse for de pædagogiske forhold, og det er alle enige i. Det er også rigtigt, at der mange steder i landet er opstillet spareplaner, der begrænser forbrug af undervisningsmateriale og lærebøger. Det mener kristeligt folkeparti er noget man bør se på. For med det omfang, just dette har fået i de senere år – man kan bare nævne en ting som engangsmateriale i undervisningen – kan man ikke

med rette hævde, at undervisningseffektiviteten bliver beskåret, fordi man altså nødvendigvis bliver nødt til at prioritere anderledes, når det drejer sig om undervisningsmaterialerne og lærebøgerne. Ja, jeg vil endda sige, at jeg tror, det er helt nødvendigt i den givne situation, at man tager fat her. Jeg tror også, det kan ske uden væsentlige skader af nogen art.

Derfor kommer, at ansvaret for, hvordan disse besparelser skal foregå, jo i stor udstrækning er lagt over til kommunerne. Det er vores generelle opfattelse, at ingen vel har mere baggrund for at kunne gøre det ansvarligt end netop kommunerne, idet det jo er kommunerne, der har alle disse problemer nærmest inde på livet og vel også har den nærmeste forudsætning for at kunne vurdere, hvor man bedst kan sætte ind, når visse besparelser er nødvendige at få gennemført.

Jeg vil nævne en ting, som måske ikke har så meget med forespørgselsdebatten at gøre, men alligevel – jeg tror, fru Marianne Bentsen-Pedersen nævnte det i sit indlæg – og det er problemerne i forbindelse med specialundervisningen. Der er ikke ret mange, der ikke er enige i, at man bør se på, hvordan den foregår bedst. Jeg tror, kommunerne bliver nødt til at se på problematikken i forbindelse med det forebyggende i specialundervisningen ved f.eks. at have tolærsystemet i de første årgange, for reelt er det jo således, at forskellen på arbejdsløshedsunderstøttelsen og lærerlønnen ikke er så forfærdelig stor, og det kunne godt være, at man i de situationer bør prioritere nogle ting anderledes. Det mener jeg i høj grad er op til kommunerne, men jeg erkender, at det er noget, som staten også skal medvirke til, hvis det skal lykkes.

Jeg synes, det er tilfredsstillende, at undervisningsministeren gang på gang har gjort opmærksom på, at det, som er helt rimeligt og absolut nødvendigt, er at få tilpasset lærerforbruget til det faldende elevtal. Det har mange kommuner for øje på meget ansvarlig vis, men jeg mener alligevel, at det er nødvendigt at tage helheden op til vurdering og se, hvordan man bedst kan udnytte og bruge ressourcerne.

Kristeligt folkeparti mener ikke, at folkeskolen ikke kan leve med de begrænsninger, der foreløbig er lagt op til, og ikke kan leve med dem på en sådan måde, at der ikke sker unødvendige forringelser med hensyn til det

[Steffensen]

pædagogiske. Vi er trygge ved, at det er kommunerne, der har den endelige afgørelse af, hvordan man prioriterer de midler, som man har fået inden for den ramme, som er fastlagt, og som nødvendigvis må være beskåret i økonomiske nedgangstider.

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Hr. Halvgaard må undskylde mig, at jeg må bede om at vente med at kommentere fremskridtpartiets to forslag, til de kommer til behandling umiddelbart efter påske; de er sat på dagsordenen. Jeg er ikke klædt på til at tage stilling til de forslag, han brugte sin tid på at omtale.

Over for hr. Ole Vig Jensen vil jeg gerne bekræfte, at det radikale venstre har en del af æren for, at der notorisk spares mindre på folkeskolen end alle mulige andre steder i den offentlige sektor og i undervisningssektoren. Det var noget, som vi forhandlede om i forbindelse med bloktilskudsbeskæringen, og ved den lejlighed blev det ikke blot slået fast, at der var tale om uændret standard i forhold til foråret 1982, men det blev også slået fast, at vi skulle gøre alt, hvad vi kunne, for at undgå afskedigelser af tjenestemænd i den forbindelse. Jeg håber, jeg nogenlunde har levet op til det i forbindelse med overenskomstforhandlingerne. Jeg er glad for, at også Danmarks Lærerforening har vist sig forhandlingsvillig på det punkt; der er jo bl.a. kommet en aftale om, at overtimer kan konverteres til undertimer. Den aftale venter vi os også noget af; den vil hjælpe mange skoleadministrationer med planlægningen.

Så vil jeg gerne vedrørende de små skoler sige, at jeg synes, det er helt rigtigt, at man rejser det spørgsmål nu og også under denne debat. Jeg har bl.a. på foranledning af hr. Ole Vig Jensen fået fremskaffet visse oplysninger vedrørende, dels hvordan det er gået med de små skoler, dels hvad der er af problemer i gældende lovgivning og administration vedrørende de små skoler. Jeg kan helt bekræfte, hvad hr. Ole Vig Jensen sagde, nemlig at skolecentraliseringen går meget stærkt i Danmark. Mens samtlige partier her i tinget har været enige om, at det var forkert, at skolerne blev større og større, er der faktisk sket det, at skolerne er blevet større og større, også her på det allersidste.

Hvis man sammenligner Danmark i 1982 med Danmark i 1966, er det sådan, at antallet af skoler med under 7 klasser i 1966 var 43,4 pct.; i 1982 var det faldet til 13,2 pct., mens antallet af skoler med over 18 klasser dengang var 21,6 pct., nu 45,9 pct. Jeg kan også belyse det på anden måde, men skal ikke trætte tinget med flere tal.

Måske kunne jeg kort nævne, at der for 10 år siden var 451 ikke-årgangsdelte skoler med under 7 klasser, hvor vi nu er nede på 126. Det bemærkelsesværdige er, at denne udvikling er sket, mens der her i tinget har været, jeg tror 100 pct. enighed om, at skolecentraliseringen nu skulle standses. Derfor synes jeg, hr. Ole Vig Jensens spørgsmål er særdeles relevant.

Så kan man spørge: ja men er der da tilbage nogle måder, hvorpå vi kan begrænse trangen hos kommunerne til at spare ved at nedlægge skoler – vi ved jo også, at der er problemer forbundet med at nedlægge skoler? Der er visse knaster tilbage i lovgivningen, og jeg skal kort nævne, hvad det drejer sig om.

F.eks. har skoler med kun én gymnastiksal den ulempe, at da man ikke må dele eleverne efter køn, vil det sige, at hvis drengene har gymnastik, kan man ikke sætte pigerne til noget i den time, og det mener jeg vi kan ændre. Jeg kan oplyse, at det kan vi vistnok ændre administrativt. Det vil jeg i så fald gøre, så her kan vi komme med en helt konkret forbedring.

Vedrørende kravet til faglokalet til fysik i 7. klasse er det løst, bl.a. ved min, men også ved en tidligere ministers indsats for nogle år siden.

Vedrørende det, der nu tales meget om, samordning af undervisningen i en børnehaveklasse med undervisningen i en 1. klasse eller en 2. klasse, så er det desværre i dag ifølge loven forbudt. Det gør det meget vanskeligt at gennemføre dette på små skoler, og jeg kan ikke give dispensation, når der er forbud mod det i loven. Det gør det igen vanskeligt at bevare en lille skole.

Så er det sådan, at fra 7. til 10. klasse må man ikke have ikke-årgangsdelt undervisning. Det er igen noget, der bevirker, at kommunen kan fristes til at skride til nedlæggelse. Så er der endvidere det problem, at mange skoler meget nødig vil miste deres status som ikke-årgangsdelt skole, og da

[Undervisningsministeren]

overvejer vi i ministeriet, om vi kan fare lidt lempeligere frem, sådan at man godt kan gøre en undtagelse fra det årgangsdelte, uden at skolen derved ændrer status.

Jeg har villet nævne disse ting for over for hr. Ole Vig Jensen at understrege, at der faktisk er mulighed for, i hvert fald i betydeligt omfang, at leve op til denne dagsorden, også uden at vi hermed afgør diskussionen om, hvad der skal ske vedrørende de store byområder, for det er en helt anden sag, som jeg er glad for at hr. Ole Vig Jensen ikke ønsker vi skal tage stilling til i dag.

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Jeg vil godt starte med at sige, at jeg synes, det er lidt vanskeligt at forstå, at det har været så umuligt at finde ud af, hvad der foregår rundt omkring i kommunerne. Jeg har i hvert fald fået materiale fra utallige kommuner, og jeg vil da gerne stille det til rådighed, hvis der er nogen, der ikke tror, at der skæres voldsomt ned på folkeskolen rundt omkring i kommunerne. Det kan være, det var lidt uklart med det eksempel, jeg gav før, men jeg vil godt give andre eksempler.

Et sted sparer man 15 pct. på vikarkontoen, 20 pct. på skolebiblioteker og 10 pct. på rengøring, og så vil jeg godt spørge: hvor meget af det kan tilskrives et faldende børnetal?

Andre steder: højere klassekvotienter, reduktion af timetal, nedskæring af specialundervisning, 25 pct. på lærernes uddannelse, 15 pct. på undervisningsmidler, 15 pct. på skolebibliotek og 20 pct. på bygningsvedligeholdelse. O.k., noget af det kan tilskrives et faldende børnetal, bl.a. undervisningsmidlerne, men når børnetallet falder med ca. 2 pct. om året, er det lidt meget, at undervisningsmiddelkontoen skal falde med 15 pct. Det er altså ikke det faldende børnetal, man kan aflæse af det, der sker i kommunerne. Det er helt andre ting.

Det er de stærkt forringede bloktilskud, som denne regering og et par andre partier er ansvarlige for, og når hr. Ole Vig Jensen siger, at de radikale har forsøgt at gøre opmærksom på, at folkeskolen skal holdes udenfor, vil jeg godt spørge: hvordan havde man tænkt sig at gøre det i praksis? Hvordan havde man tænkt sig, at det rent faktisk skulle foregå? For rent faktisk er det jo kommunerne, der fordeler de midler, de får ind med

bloktilskuddene, og kommunernes muligheder er så forringede på grund af, at bl.a. hr. Ole Vig Jensen har været med til at skære voldsomt på bloktilskuddene, også meget mere, end det faldende børnetal skulle tilsige, hvis man endelig skulle bruge den betragtning.

Jeg kan ikke se, hvad det radikale venstre har gjort for at friholde folkeskolen. Hvilke initiativer er det, man har taget? Er det de radikale kommunalbestyrelsesmedlemmer rundt omkring, man har ringet til og sagt: ved I hvad, nu skal I altså ikke være med til at skære mere ned på folkeskolen, end det faldende børnetal tilsiger.

Kan vi regne med, at de radikale byrådsmedlemmer rundt omkring tager den stilling? Jeg vil da godt vide, om det er sådan nogle initiativer, man har taget, for jeg er da enig med hr. Ole Vig Jensen, når han siger, at folkeskolen er barnets første sammenstød – havde jeg nær sagt – med uddannelsessystemet, for det bliver sådan, det efterhånden kommer til at foregå.

Det er da vigtigt, at der kommer en egentlig indskoling. Men hvordan vil man sikre det, når man samtidig fjerner mulighederne?

Om dagsordenen vil jeg sige, at vi er da også enige i, at der mange steder er et stort behov for små skoler, men jeg synes, det er, som om debatten bliver centreret omkring det. Det er jo ikke det, der er problemet. Det er et af problemerne, men det er bestemt ikke det største problem i denne situation, og jeg synes ærligt talt, hr. undervisningsminister, at det er fantastisk, at man i et svar kan bruge, jeg ved ikke, om det var tre fjerdedele af taletiden, til netop ikke at komme ind på de problemer, der faktisk er, at man kan stå her og snakke om små skoler og om drenge- og pige-gymnastik, når der virkelig er store problemer i folkeskolen. Man kommenterer dem ikke engang. Jeg synes, det er meget, meget dårligt.

Når man så samtidig kan påstå, at Danmarks Lærerforening er villig til at forhandle om nedlæggelse af tjenestemandstillinger, så vil jeg da godt se et eller andet på tryk om det. For det første mener jeg, der er tale om urigtige påstande, og for det andet kan jeg ikke forstå, at man ikke forholder sig til de problemer, der rent faktisk er rundt omkring, men siger, at det forhandler vi om, det går

[Marianne Bentsen-Pedersen]

nok – desuden har vi alle de små skoler, og det er faktisk problemet. Slut!

Hvad med alle de nedskæringer, der sker? Har det været fuldstændig umuligt at få oplysning fra kommunerne om, hvad der foregår, eller har man overhovedet ikke forsøgt det?

Kan undervisningsministeren garantere, at de nedskæringer, der sker, ikke bliver ret meget større, vil jeg så sige, for nu ikke at være alt for stivsindet? Kan man garantere, at der ikke bliver ret meget større nedskæringer i kommunerne end de ca. 2 pct., som børnetallet falder om året? Hvad vil venstres byrådsmedlemmer sige til det? Jeg synes, det kunne være interessant, hvis undervisningsministeren ville opfordre venstres byrådsmedlemmer til at sige: der skal ikke skæres ret meget ned på folkeskolen ud over de 2 pct.

Jeg vil godt sige til fru Lissa Mathiasen, at det er muligt, vi skulle have ventet lidt, men som sagt synes jeg ikke, det har været svært at få materiale rundt omkring. Det er da beklageligt, hvis det har været det for andre.

Jeg vil også give fru Lissa Mathiasen ret i, at socialdemokraterne også har sparet på folkeskolen; det synes jeg er rigtigt af fru Lissa Mathiasen at nævne, og jeg er da også enig med en del af de borgerlige ordførere i, at det såmænd ikke ville have set så meget anderledes ud, selv om det havde været en anden regering. O.k., bloktilskuddene var nok ikke beskåret helt så voldsomt, men en voldsom nedskæring havde der været tale om. Så er det selvfølgelig pænt, at man samtidig siger noget om arbejdsløshed og om lejrskoler og den teoretiske undervisning, men jeg ved ikke, hvor meget af det der kunne have været undgået med en socialdemokratisk regering.

Fru Karen Højte Jensen taler også om det faldende børnetal og om cirkulæret om tilpasningen til 1981-82-normen. Ja men det, der sker, er ikke en tilpasning til 1981-82-normen. Skulle vi have haft den tilpasning, skulle beløbene rundt omkring jo have været hævet, hvis det er en 2-årig periode, vi taler om, og det er det jo sådan set; så skulle de have været hævet med 17-18 pct. på grund af inflationen, og så kan man trække en 4½ pct. fra på grund af faldende børnetal. Men beløbene i kroner og øre skulle have været hævet væsentligt ude omkring i kommuner-

ne. Jeg synes, det ser meget anderledes ud. Der er ikke tale om noget 1981-82-niveau.

Når man så siger, at lærerskematimeforbruget stiger, er det rigtigt, men i 1975 vedtog vi faktisk en ny folkeskolelov, som indebærer, at de ældste klasser har større behov for lærerskematimeforbrug end de yngste klasser; og det er de klasser, som ikke havde det store behov, da vi vedtog loven, der nu er ved at blive de ældre elever, som har det store forbrug. Det kan forklare noget af den glidning, som jeg er enig i er sket, men det er altså, fordi man efterhånden er kommet igennem systemet og bl.a. har fået det med valgfagene mere på plads.

Hr. Øllgaard siger jo også, at besparelserne er nødvendige, og at vi ikke skal ind i en sådan mere generel politisk debat; det synes jeg heller ikke der er grund til. Jeg prøvede faktisk i mit første indlæg at gøre opmærksom på, at det var så få besparelser, der var tale om, fordi man netop bare flytter det fra kommunerne til staten, men det har man altså valgt ikke at forholde sig til.

Så synes jeg, det er lidt fantastisk, at Danmark har så stor indflydelse på renten på internationalt plan, at fordi vi har fået en anden regering, er renten faldet. Det synes jeg er flot af regeringen, det vil jeg da gerne sige.

Til hr. Halvgaard kan jeg ikke rigtig sige noget, for jeg har heller ikke set de forslag, og når hr. Halvgaard kun vil kommentere sit eget og ikke det, som sagen drejer sig om, er der ikke meget for mig at kommentere.

Fru Bente Juncker siger, at det gerne må koste penge at lave en folkeskole, men at situationen er ændret. Det er igen noget med, at man ikke forholder sig til det, som der var lagt op til i oplægget. Fru Bente Juncker siger også, at det drejer sig om 1981-82-niveau; værre er det ikke, siger fru Bente Juncker. Jo, det er værre, medmindre – og det kan så være en fordel, at debatten er kommet allerede nu – man herinde mener, at det drejer sig om 1981-82-niveauet. I så fald vil jeg bede om, at man går hjem og ringer til sine kommunalbestyrelsesmedlemmer, inden det hele er forbi, for hvis man kan garantere, at værre er det ikke, kunne vi måske få det til at se anderledes ud i kommunerne. Men så skal de altså til at skynde sig.

Jeg er meget enig med hr. Tinning i, at der er store sociale problemer i folkeskolen; det

[Marianne Bentsen-Pedersen]

var også noget af det, jeg var inde på i mit første indlæg, og jeg er også enig i, at det er let at give nogle muligheder på papiret, men at det hinker meget mere, når det er ressourcer, der er tale om. Og hvis ikke der er ressourcer, falder mulighederne temmelig meget sammen.

Til hr. Steffensen vil jeg sige: ja, ansvaret er kommunernes, og det er også derfor, jeg har formuleret forespørgslen, som jeg har, nemlig: hvilken indflydelse får nedskæringerne på bloktilskuddene? Det er nemlig ikke kommunernes ansvar. Man kan altså ikke fordele, hvis man ikke har noget at fordele af. Kommunerne sidder med masser af love, de skal overholde, og som koster penge, og dem skal de bruge penge til. Det, der er tilbage, er ikke ret meget, og så kan man altså ikke sidde og sige: nu er det kommunernes ansvar, nu må I selv finde ud af, hvordan I fordeler alle disse penge, for der er ikke ret meget at vælge imellem.

Jeg synes da også, det ville være fint, hvis vi kunne lave tolærsystemer i de små klasser, så vi kunne undgå noget af specialundervisningen, men det kan man jo ikke, når man skærer ned på bloktilskuddene. Det er noget med, at man har nogle meget gode intentioner på nogle områder, men man gør det modsatte af at følge dem, og det er det, der er så forvirrende.

Jeg vil sige, at jeg kan ikke takke for debatten, for jeg synes for det første ikke, man har forholdt sig særlig præcist til den, og for det andet mener jeg, at man for en stor del af ordførernes vedkommende siger nogle ting, som ikke har ret meget med virkeligheden at gøre.

Lissa Mathiasen (S):

Jeg vil godt starte med at sige, at jeg synes, det er fantastisk at konstatere, hvor heldig undervisningsministeren har været i dag. Her tænker jeg specielt på den grundige forberedelse, undervisningsministeren har gjort, set i relation til de radikales dagsorden. Det var heldigt.

Jeg konstaterede af undervisningsministerens svar før, at det én gang til blev slået fast, at det, vi skal satse på, er at komme ned på 1981-82-niveauet. Det må jeg altså betragte som værende en garanti for, at i det øjeblik undervisningsministeren får beviserne ind fra kommunerne på, at vi har nået

1981-82-niveauet, vil folkeskolen fremover blive friholdt.

Det er åbenbart ikke i dag lykkedes os at få undervisningsministeren til på nogen måde at erkende ansvaret for de besparelser, der er sket for 1983 på folkeskolen. Jeg må da indrømme, at med hensyn til bloktilskudsnedskæringer for 1984 er det med noget af forventningens glæde, vi ser hen til en klar krone-til-krone-anvisning på, hvor der skal spares. Jeg kan næppe tro, regeringen også her vil løbe fra sit politiske ansvar, så derfor venter vi at få slået fast, hvor og hvordan der skal spares for 1984 i folkeskolen.

Så må jeg formode, at hr. Ole Vig Jensen har formået at overbevise undervisningsministeren om, at for at det skal være muligt at realisere den dagsorden, der her er stillet, er det nødvendigt, at man reducerer bloktilskudsbesparelserne væsentligt.

Jeg må indrømme, at jeg da er enig, ganske enig, med hr. Ole Vig Jensen i, at vi skal bevare folkeskolen på et økonomisk og pædagogisk forsvarligt grundlag, men ærlig talt, er det ikke lidt af en mistænkeliggørelse eller undervurdering af kommunerne? Vi har troen på, at kommunerne selv er i stand til at sikre dette niveau, at bruge deres selvstyre. Derfor må jeg sige, at vi også i øvrigt betragter dagsordenen som unuanceret og dårligt gennemarbejdet, og på den baggrund kan vi ikke gå ind for den.

Halvgaard (FP):

Til hr. Ole Vig Jensen vil jeg gerne sige, at fremskridtspartiet altid har været meget positivt over for at bevare de små skoler. På grundlag af den finansieringsform, som jeg skitserede løseligt i mit tidligere indlæg, hvor man foreslår tilskud til de enkelte skoler på grundlag af elevtal og andre fastsatte kriterier, mener jeg, at skolerne kan blive så små og driften så uøkonomisk, at deres beståen er afhængig af en forældrebetaling.

Jeg vil gerne spørge hr. Ole Vig Jensen, om det synspunkt er omfattet af den formulering, dagsordensforslaget har, at de små skolers eksistens må sikres på et økonomisk og pædagogisk forsvarligt grundlag.

Jeg vil gerne spørge, om hr. Ole Vig Jensen deler den anskuelse, som jeg her fremfører.

Øllgaard (V):

[Øllgaard]

Jeg vil blot tilkendegive, at jeg vil anbefale venstres gruppe at stemme for det af hr. Ole Vig Jensen stillede dagsordensforslag. Vi vil med glæde stemme for det. Vi betragter forslaget som en ekstra understregning af en vilje, som vi ofte har tilkendegivet, og så vil jeg føje til, at med dette dagsordensforslag og denne understregning kom der da et om end beskedent resultat ud af denne debat.

Jeg synes nemlig ikke, at SF rigtig har bidraget med noget positivt. Vi har hørt gentaget en række postulater, men deri var der ikke noget nyt. Sagens realitet er jo, at den linje, der skal holdes, er, at folkeskolens ressourceforbrug skal begrænses i takt med det faldende børnetal. Det er det, der er sagens kerne, og det er en fornuftig og indlysende kerne.

Ole Vig Jensen (RV):

Jeg vil godt kvittere for ministerens positive holdning til de synspunkter, jeg har gjort gældende på mit partis vegne bl.a. vedrørende de små skoler.

Og må jeg sige til fru Lissa Mathiasen: det er ingen ny praksis, at man tager kontakt med undervisningsministeren, hvis man har et væsentligt anliggende inden for området, som man gerne vil gøre opmærksom på. Det har jeg gjort her, det har jeg også gjort over for tidligere, socialdemokratiske ministre, og det har jeg altid haft glæde af. Jeg er altid blevet godt modtaget, så jeg kan kun takke for, at dette ikke har ændret sig. Jeg går ud fra, at fru Lissa Mathiasen vil være lige så velkommen.

Jeg er i og for sig også glad for, at undervisningsministeren bekræfter det radikale venstres stilling og holdning under forhandlingerne om bloktilskuddene. Jeg gør mig ikke håb om, at det kan overbevise hr. Tinning om noget som helst, men jeg kan i hvert fald selv glæde mig over undervisningsministerens vurdering af den forhandlingssituation.

Så må jeg sige til fru Lissa Mathiasen, at hun tilsyneladende har misforstået, hvad mit ærinde er med denne dagsorden. Der er jo ikke tale om at mistænkeliggøre folk i det kommunale selvstyre. Der er netop tale om, at hvis man i det kommunale selvstyre gerne vil bevare en mindre skole og forældrene

ønsker det, kan vi være dem behjælpelige, hvis vi indfører en smidigere administration af disse ting, og jeg har føjet til: om nødvendigt måske også lovændringer. Er der et sådant udtalt ønske lokalt, bør vi fra folketingets side gøre, hvad vi kan, for at sådanne skoler kan bevares. Jeg synes derfor, at socialdemokratiet skulle tage sin holdning op til revision, navnlig hvis dets stillingtagen til dagsordenen bygger på en misforståelse. Der er ingenlunde tale om et angreb på det kommunale selvstyre, jeg havde nær sagt snarere tværtimod: der er tale om at give dem en håndsrækning.

Jeg vil i øvrigt føje til – og det bliver et svar til hr. Halvgaard – at jeg er da enig i, at der selvfølgelig også er en grænse for, hvor lille en skole kan være, at der selvfølgelig er en grænse for, hvor økonomisk tyngende driften af en lille skole kan være i forhold til de øvrige skoler. Der er jo i øvrigt altid en grænse. Det er der også her, og det går jeg ud fra indgår også i de vurderinger, der bliver foretaget lokalt. Ønsker man så i øvrigt at indrette sin egen skole helt specielt og måske oven i købet lade det være en skole, der har højere omkostninger end alle andre skoler, kan man jo benytte sig af den mulighed, der ligger i at etablere private skoler og eventuelt selv betale den del af det, som ligger ud over, hvad der normalt ydes af det offentlige.

Jeg vil sige til fru Marianne Bentsen-Pedersen, som også mente, at vi herindefra skulle blande os i, hvordan man i kommunerne administrerer folkeskolen, at det skal vi ikke. Vi har en lovgivning. Vi har lagt rammerne. Det er i udpræget grad kommunerne selv, der bestemmer, hvordan de vil fylde rammerne ud. Det synes jeg bestemt ikke vi skal ændre ved. Men at kommunalpolitikerne i deres arbejde selvfølgelig også er hæmmet af, at der er en stram udgiftspolitik, er klart, og det virker også på folkeskolen, det har jeg sagt, men der er ikke her fra folketinget givet specielle pålæg om, at nu skulle man spare på folkeskolen, ud over hvad der i almindelighed er rimeligt, når man sidder og vurderer i det lokale område.

Tinning (VS):

Jeg vil godt takke hr. Ole Vig Jensen for et spændende og originalt indlæg. Jeg hørte hr. Ole Vig Jensen sige: der er i øvrigt altid en

[Tinning]

grænse, og det er der også her. Jeg synes, det var usædvanlig originalt at høre det fra et medlem af det radikale venstre.

Så vil jeg godt vende tilbage til det liberale manifest for folkeskolen: friheden er til for at blive brugt, citeret fra side 3. Hvis der er protester mod en skolenedlæggelse, bør man fortælle forældrene og skolenævnet, hvor mange penge der er til rådighed for den pågældende skole, når man tager et rimeligt hensyn til, at der spares skoletransportudgifter, specialundervisning, byggerier m.v. ved bevarelse af en lille skole. Hvis forældrene og lærerne under disse vilkår ønsker skolen bevaret, bør den under alle omstændigheder bevares. Bemærk, at der er mange måder, hvorpå driftsudgifterne på en lille skole kan nedsættes: samlæsning af flere årgange i visse fag, variation i timetallet, bistand fra forældre osv.

Jeg kan ikke forstå det radikale venstres dagsorden som andet end et forsøg på en konkret udmøntning af de holdninger, der ligger i dette papir, »Friheden er til for at blive brugt«, der som tidligere nævnt er skrevet af en hr. Bertel Haarder i juni 1982.

Sagt på en anden måde: hr. Ole Vig Jensen har i dag markeret sig om den bydreng for undervisningsministeren, som det radikale venstre i det hele taget er for regeringen, og det skal de da selvfølgelig have tak for; så kan vi andre se helt tydeligt, hvad der foregår. Jeg vil selvfølgelig godt i øvrigt vide, hvad hr. Ole Vig Jensen siger til forslåget om lidt bistand fra forældre sådan ad administrativ vej.

Hr. Ole Vig Jensen var ind på endnu en af »disse mange tak til undervisningsministeren«, fordi undervisningsministeren fortalte, at det radikale venstre faktisk havde stillet nogle krav, da man forhandlede nedskæringer på bloktilskud omkring folkeskolen. Det er der ikke noget som helst nyt i, heller ikke for mig. Det radikale venstre har pralet af det ved adskillige lejligheder, og jeg har da hørt det ved adskillige lejligheder.

Det, jeg sagde, var faktisk også, at selv om man havde fået gennemført de ting, er det stadig væk sådan, at nedskæringerne på bloktilskuddene rammer folkeskolen, og det uanset om hr. Ole Vig Jensen kan lide det eller ej, fordi det, kommunerne skal, jo bl.a. er at finde ud af: vil vi spare på bibliotekerne, vil vi skære ned på plejehjemmene, vil vi

følge den nye lov om karensdagen, hvor meget vil vi skære ned på kontanthjælpen, hvor meget vil vi skære ned på daginstitutionsområdet, hvor meget vil vi skære ned på transporten for syge osv. osv.? Det må man selv finde ud af, og man må selv finde ud af at afveje de nedskæringer over for nedskæringerne på folkeskoleområdet. Og bare fordi hr. Ole Vig Jensen måtte have sagt engang, at det helst ikke må ramme folkeskoleområdet, vil det stadig væk gøre det, det er klart.

Til sidst skal jeg sige, at når vi får en dagsorden fra det radikale venstre – og jeg er da selvfølgelig ikke spor forarget over, at hr. Ole Vig Jensen går og laver det sammen med hr. Bertel Haarder i korridorerne, det er normal arbejdsgang, sådan er det jo bare – som i realiteten bare er et forsøg på at skrive noget, hr. Bertel Haarder skrev i juni 1982, på parlamentarisk sprog, kan vi selvfølgelig ikke støtte det.

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Mig bekendt har hr. Ole Vig Jensen betydelig højere anciennitet her i tinget, end jeg har, og da han har sagt de samme ting, før jeg kom herind, er det vel lidt stærkt at påstå, at et skrift, skrevet for et halvt år siden, skulle danne baggrund for noget som helst, hr. Ole Vig Jensen har foretaget sig.

I øvrigt kan jeg oplyse, at der tidligere, i 1974, var et fortræffeligt samarbejde mellem en række partier og socialistisk folkeparti om at lette muligheden for at bevare små skoler. Jeg tror, det var ved den lejlighed, folkeafstemningsparagraffen blev skærpet, sådan at det blev lettere for forældrene at gå imod en kommunalbestyrelses beslutning. Det var socialistisk folkeparti med til, så jeg forstår ikke, hvorfor hr. Tinning spilder tingets tid på sådanne perfidier.

Når jeg bad om ordet, var det for at kommentere det, som mange har været inde på, nemlig at man kan jo ikke bevare små skoler, samtidig med at man sparer. Vel kan man det. Hvis man laver en statistik over de danske kommuner og ser, hvor man har små skoler, og hvor man har store skoler, vil man opdage, at det næsten helt konsekvent er kommunerne med mange små skoler, altså med en gennemsnitlig lille skolestørrelse, som har de laveste udgifter pr. barn. F. eks. ligger en kommune som Ryslinge, som ikke

[Undervisningsministeren]

blot har mange små skoler, men tilmed også mange private skoler, nede på 17.455 kr. pr. barn i skoleudgifter om året, mens Rødovre kommune ligger oppe på 31.066 kr., altså næsten det dobbelte. Så store forskelle er der, og det skyldes bl.a. – og det er et svar til fru Lissa Mathiasen – at kommunerne har været frie til at gå langt ud over statens vejledninger. F. eks. Rødovre er, så vidt jeg husker, gået mere end 30 pct. ud over statens vejledninger, mens andre er gået lidt under, og dengang niveauet skred opad, foretog man sig intet herindefra. Der blev sendt cirkulærer ud af mine forgængere. To sparecirkulærer er sendt ud, men de henstillinger, man dengang gav, er ikke blevet fulgt. Man lod udgiftsniveauet fortsætte opad.

Nu kommer der så en ny regering, som laver et sparecirkulære, der til forveksling ligner de tidligere. Nu er det muligt – vi ved det ikke – men det er muligt, at kommunerne nu tredje gang sparer lidt mere, end vi henstiller, men i så tilfælde kan vi intet foretage over for kommunerne. Vi har kommunalt selvstyre, og der er ikke noget overraskende i, at kommunerne lander et andet sted end på det punkt, hvor regeringen anbefaler dem at lande. Sagen er jo, at det blot drejer sig om, at når man beskærer bloktilskuddene, så anviser man kommunerne, hvor de kan hente pengene, men hvis de hellere vil hente dem andre steder, må de gerne det, og hvis de vil hente lidt mere på folkeskolen, må de altså også det, ganske som de i tidligere år har bevilget langt mere til folkeskolen, end de har fået anbefalet herindefra.

(Kort bemærkning).

Tinning (VS):

Det er da muligt, at manifestet fra juni 1982 i virkeligheden er hr. Bertel Haarders afskrift fra hr. Ole Vig Jensen, og at det ikke er sådan, at hr. Ole Vig Jensen nu siger noget, som den nuværende undervisningsminister tidligere har ment. Det er sådan set også ret underordnet.

Det, det handler om, er, at det, der sker i dag, er, at hr. Ole Vig Jensen kommer med en dagsorden, som lægger op til, at den nuværende undervisningsminister ad rent administrativ vej og om fornødent ved lovgivning skal forsøge at sikre de små skolers eksistens på noget, der kaldes et økonomisk og pæda-

gogisk forsvarligt grundlag. Det interessante er selvfølgelig, hvad de ting betyder, og det er klart, at det kan vi ikke få noget at vide om. Vi kan få at vide, at selvfølgelig kan man nå helt derved, hvor det ikke længere er økonomisk forsvarligt. Jeg kan sikkert også få hr. Ole Vig Jensen til at sige, at man kan nå derved, hvor det ikke længere er pædagogisk forsvarligt. Men det, der sker, er altså, at man åbner en dør for, at den siddende undervisningsminister rent administrativt kan gå i gang med noget, som skulle sikre de små skolers eksistens, og som jeg faktisk tror meget nemt kan vise sig at være en både pædagogisk og økonomisk, især pædagogisk, forringelse i forhold til de små skoler, og det er jo noget, som går ud over børnene.

Så vil jeg godt sige, at selvfølgelig – og det ved undervisningsministeren også udmærket – indretter jeg ikke mine taler efter, hvornår undervisningsministeren fornemmer at spille sin tid eller jeg spilder tingets tid, eller hvad ved jeg, men det, det handler om, er jo i hvert fald, at det, der sker, hvis denne dagsorden bliver vedtaget, er en åbning, som sikrer, at undervisningsministeren kan gå i gang med at føre sin politik i forhold til de små skoler.

Til allersidst: vi synes selvfølgelig, det er glimrende, at forældrene får så gode muligheder som overhovedet muligt for at sige til en kommunalbestyrelse: nej, vi vil ikke have nedlagt den skole. Det er rigtigt, at socialistisk folkeparti har været med i et eller andet, hvori de regler indgår – jeg ved ikke, hvorfor undervisningsministeren så gerne vil diskutere det med venstresocialisterne – men generelt synes vi selvfølgelig, det er fint at give forældrene mulighed for at markere, at de ikke vil have den skole nedlagt, og de nuværende regler betragter vi faktisk som i høj grad udemokratiske; de kunne være langt mere demokratiske.

(Kort bemærkning).

Marianne Bentsen-Pedersen (SF):

Jeg vil gerne sige til hr. Øllgaard, og jeg skal gøre det meget kort, at når han siger, at det bare er postulater, og at der intet nyt er i det, så synes jeg, det er en grov forvrængning. Jeg sagde nemlig ikke bare, at det må man ikke, og det må man ikke, og det må man ikke, eller det synes jeg ikke man må.

[Marianne Bentsen-Pedersen]

Jeg kom faktisk med en lang række anvisninger på, hvordan jeg synes man burde have taget fat på dette, men det har hr. Øllgaard måske ikke hørt.

Til undervisningsministeren vil jeg sige, at det er rigtigt, at vi var med i den afstemningsparagraf, og det fortryder jeg ikke, det synes jeg er udmærket, men jeg synes igen, at undervisningsministeren brugte omtrent hele sin tid på at snakke om små skoler og ikke om det, som der er lagt op til.

Undervisningsministeren siger: nu er der et sparecirkulære, og så må kommunerne selv bestemme, om de går over eller de går under eller hvordan, for vi har kommunalt selvstyre. Ja tak, men de har samtidig fået disse bloktilskudsnedskæringer, og der er jo ikke nogen anvisning på, hvordan de skal finde de penge rundt omkring. De er nødt til at spare mere end det, sparecirkulæret foreskriver, og jeg kan ikke forstå, at undervisningsministeren ikke kan tage situationen alvorligt.

Hermed sluttede forhandlingen.

Formanden:

Som tidligere meddelt skal jeg udsætte afstemningen til mødet fredag den 25. marts.

Jeg skal oplyse, at det er min agt at holde en pause efter behandlingen af næste sag på dagsordenen. Vi har jo som bekendt yderligere 4 forslag, der skal behandles i dag.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 59:

Forslag til folketingsbeslutning om fremskaffelse af praktikpladser til EFG-lærlinge.

Af Holger K. Nielsen (SF) m.fl.
(Fremsat 3/2 83).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Undervisningsministeren (Bertel Haarder):

Jeg går ud fra, at det alene skyldes en fejltagelse, at dette forslag ikke kom til behandling sammen med en række tidligere tilsvarende forslag, men det skal jeg hverken be-

brejde forslagsstillerne eller andre. Jeg håber, at forslagsstillerne vil undskylde, at min tale her så til gengæld bliver nogenlunde kort.

Forslaget er jo med en enkelt, rent teknisk rettelse en genfremsættelse af B 15 fra 2. samling, 1981-82, som dengang fik en ret afvisende modtagelse her i folketinget. Forslaget indeholder dels et forslag om en ændring af AER-systemet, dels forslag til en lovgivning, som indfører en tvungen kvotering for oprettelse af praktikpladser. Gennem en forhøjelse af arbejdsgiverbidraget til Arbejdsgivernes Elevrefusion vil arbejdsgiverne få dækning for lønudgiften til 2. dels EFG-elever både på skole og under praktik, idet der jo i dag kun ydes refusion til løn under skoleophold. Der fastsættes kvoter for de forskellige fagområder, og arbejdsgivere, som ikke opfylder kvoten, skal betale en afgift.

Der er efter regeringens mening to tungtvejende grunde til at afvise forslaget. Det vedrører for det første alene EFG-elever og ikke lærlinge. Alle virksomheder skal betale et forhøjet AER-bidrag, men der ydes kun fuld løndækning for 2. dels EFG-eleverne. Denne forskelsbehandling vil i øvrigt give vanskeligheder med hensyn til kvotaopfyldelsen, f.eks. i tilfælde, hvor en virksomhed har for få EFG-elever, men til gengæld har lærlinge. Disse mere tekniske overvejelser er ikke omtalt i forslaget.

For det andet er ordningen baseret på tvungen kvotering. Regeringen er som bekendt positiv over for frivillige ordninger, men negativ over for tvangsordninger, fordi de uundgåeligt skaber en risiko for, at der kommer unge ud i en virksomhed, som i virkeligheden ønsker dem hen, hvor peberet gror, og det tror jeg ikke bliver en god uddannelsesplads. Det er i det hele taget den afvejning, man må foretage, hvis man vil overveje mere eller mindre obligatoriske ordninger, som rummer større eller mindre straffelementer i form af en ekstraskat på virksomheder, der ikke har lærlinge nok, eller hvad man nu kan finde på. Man skal hele tiden tænke på, at jo mere man bruger af den slags midler, jo mere lægger man gift for hele lære- og praktikpladskampagnen i arbejdsmarkedets organisationer – jeg tror såmænd ikke kun på arbejdsgiversiden, men også på lønmodtagersiden – og man skaber en dårlig stemning omkring de lærepladser,